

УДК 821.111(73)
ББК 84(7Спо)
Ф66

Серія "ENGLISH LIBRARY"
заснована 2014 року

Присвячую СІГУРНІ ФЕЙ

...По цей бік раю
З мудрості втіхи немає.
Рунерт Брук

Досвід — це слово, яким люди
називають свої помилки.
Оскар Вайльд

F. Scott Fitzgerald
THIS SIDE OF PARADISE

Фіцджеральд, Ф. Скотт

Ф66 По цей бік раю / Ф. Скотт Фіцджеральд ; пер.
з англ. Олекси Негребецького та Олени Лома-
кіної. — К. : Знання, 2016. — 302 с. — (English
Library).

ISBN 978-617-07-0150-3 (English Library)

ISBN 978-617-07-0361-3 (тверда палітурка)

ISBN 978-617-07-0362-0 (м'яка обкладинка)

"По цей бік раю" — перший написаний американським письменником Ф. Скоттом Фіцджеральдом (1896—1940) великий твір, який відразу ж приніс йому визнання. Чарівний юнак, словнений світлих мрій і надій на блискучі перспективи на початку роману, втративши друзів на війні, зазнавши трагедії в коханні, лишившись без засобів до існування, опиняється "по цей бік раю" і намагається знайти свій шлях у житті. Це доля не тільки головного героя твору, але й самого автора і його покоління, обпаленого Першою світовою війною. Роман приваблює правдивістю, глибоким психологічним аналізом поведінки персонажів. Він і сьогодні є цікавим та актуальним для читачів в Україні та в усьому світі.

УДК 821.111(73)

ББК 84(7Спо)

ISBN 978-617-07-0150-3
(English Library)

ISBN 978-617-07-0361-3
(тверда палітурка)

ISBN 978-617-07-0362-0
(м'яка обкладинка)

© Видавництво "Знання",
переклад українською
мовою і оформлення,
2016

КНИГА ПЕРША Романтичний егоїст

Розділ 1. Ейморі, син Беатріс

Ейморі Блейн успадкував од матері всі риси, окрім кількох ледь помітних, завдяки яким він хоч чогось був вартий. Його батько, слабкий, мовчазний чоловік з любов'ю до Байрона й зі звичкою дрімати над Британською енциклопедією, розбагатів у тридцять років завдяки смерті двох старших братів, успішних чиказьких маклерів, і в першому напливі почуттів подався в Бар-Гарбор, де познайомився з Беатріс О'Тара. Унаслідок чого Стивен Блейн передав нащадкам свій трохи нижчий шести футів зріст та схильність вагатись у вирішальні моменти — ці дві риси проявилися в його сині Ейморі. Багато років він ширяв десь на задньому плані сімейного життя — скромний чоловічок з обличчям, напівприхованим шовковистим волоссям, позбавленим життя, постійно заклопотаний "турботою" про дружину, постійно гноблений думкою, що він її не розуміє і неспроможний зрозуміти.

Зате Беатріс Блейн — ото була жінка! Її ранні фотографії, зроблені в батьківському маєтку в Лейк-Дженіва, штат Вісконсин, чи в Римі коло монастиря Святого Серця — марнотратне виховання, доступне в часи її юності тільки дочкам особливо багатих батьків — зафіксували виняткову ніжність рис, досконалу вишуканість і простоту вбрання. Вона одержала блискучу освіту, її молодість минула в сяйві Ренесансу, вона була втаємничена в найостанніші плітки про найдревніші римські роди; її знали на ім'я, як казково багату американку, кардинала Віторі та королева Маргерита, не кажучи вже про менш відомих знаменитостей, про які й почути можна було тільки маючи левну культуру. В Англії вона навчилася надавати перевагу віскі з содовою, а не вину, а за зиму, проведену у Відні, її світські розмови стали різноманітніші й сміливіші. Одно слово, Беатріс О'Гара всотаа виховання, яке в наш час просто неможливо уявити; виховання, що вимірюється не кількістю речей та людей, які можна зневажати чи якими можна чаруватися; культуру, багату всіма мистецтвами й традиціями, однак цілковито позбавлену ідей — і саме наприкінці тієї доби, коли великий садівник зрізав усі гірші троянди, щоб вивести один бездоганний пуп'янок.

Коли розваги їй почали набридати, вона повернулася в Америку, зустріла Стівена Блейна й вийшла за нього заміж — тільки тому, напевно, що трохи втомилася, трохи засумувала. Своє єдине дитя вона виношувала цілу надочучливу осінь та зиму і привела на світ у весняний день 1896 року.

У п'ять років Ейморі вже був їй чудовим компаньйоном. Він мав золотисто-каштанове волосся, великі гарні очі, до яких йому ще годилося дорости, меткий розум, уяву та смак до вишуканого вбрання. З трьох до дев'яти років він об'їздив з матір'ю всю країну в особистому вагоні її батька — від Коронадо, де матері було так нудно, що в неї аж стався нервовий зрив у розкішному готелі, і до Мехіко, де вона підхопила легку, майже епідемічну

форму сухот. Ця недуга їй сподобалась, і згодом вона зробила її невід'ємною частиною своєї атмосфери — особливо після кількох добрих чарок.

Отож, поки більш чи менш щасливі багаті хлопчики сварилися з гувернантками на узбережжі коло Ньюпорта, чи терпіли ляпанці, чи слухали нотації, чи вголос читали уривки з "Наважуйся і дій", чи з "Френка на Міссісіпі", Ейморі кусав покірних посильних у готелі "Волдорф", долав природну огиду до камерної музики та симфоній і зазнавав украй особливого виховання від рідної матері.

— Ейморі.

— Що, Беатріс? (Дивно називати матір на ім'я, але вона так захотіла.)

— Дороженький, і не думай уставати з ліжка. Я завжди підозрювала, що раннє вставання діє людині на нерви. Клотильда вже звеліла принести тобі сніданок сюди.

— Ну добре.

— Ейморі, я сьогодні почуваюся дуже старою, — зітхала вона, і лице її застигало чудовою камеею смутку, голос чарівно знижувався, руки легко злітали, мов у Сарі Бернар. — Нерви мої на межі. На грані. Завтра виїдемо з цього жахливого міста й подамося шукати сонечка.

Проникливі очі Ейморі дивляться крізь перепутане волосся на матір. Навіть у цьому віці він уже не має щодо неї ілюзій.

— Ейморі.

— Слухаю.

— Прийми гаряченну ванну — яку тільки витерпиш — щоб заспокоїти нерви. Можеш у ванні почитати, якщо хочеш.

Вона напихала його уривками з "Fêtes Galantes"¹ Дебюссі, коли йому не було ще й десяти; в одинадцять він

¹ "Fêtes Galantes" ("Вишукані свята") — музичні етюди французького композитора Клода Дебюссі, написані на вірші Поля Верлена. (Тут і далі — прим. ред.)

вільно, ніби між іншим, говорив про Брамса, Моцарта й Бетховена. Якось по обіді, коли його лишили самого в готелі в Гот-Спрингс, він покуштував матиного абрикосового лікеру, і оскільки той йому засмакував, то швидко сп'янів. Якийсь час це було весело, однак на рідкощах він спробував ще й сигарету, що викликало вульгарну, плебейську реакцію. Хоч цей випадок і налякав Беатріс, та водночас потай розважив її. Наступне покоління назвало б це "її стиль".

— Цей мій син, — він чув, як вона якось сказала це повній кімнаті святоблжих, захоплених жінок, — такий розумний і такий чарівний, проте дуже чутливий. Ми всі дуже чутливі. Отут, знаєте.

— Її рука сліпучо вималювалася на тлі прекрасного бюсту; потім, стихивши голос до шепоту, вона розповіла їм про абрикосовий лікер. Дами веселились, бо з неї була добра оповідачка, проте багато ключів того вечора повернулося в замках буфетів супроти можливого зазіхання маленького Боббі чи Барбари...

Їхні сімейні подорожі проходили незмінно: дві покоївки, власний вагон (чи містер Блейн, коли він бував досяжний) і дуже часто — лікар. Коли Ейморі захворів на кокалюш, четверо спеціалістів презирливо поглядали один на одного, горблячись навколо його ліжка; коли він підчепив скарлатину, кількість присутніх, разом з лікарями та доглядальницями, сягла чотирнадцяти. Однак організм у нього був міцний, і він одужав.

Рід Блейнів не пов'язувався з якимось певним місцем. Вони були просто Блейни з Лейк-Дженіві; замість друзів їм вистачало численних родичів, і вагу вони мали неабияку від Пасадени до мису Код. Проте Беатріс дедалі більше прагнула нових знайомств, оскільки деякі розповіді, наприклад, історію її тілесної конституції разом із багатьма поправками та спогади про життя за кордоном, їй необхідно було регулярно повторювати. Цих тем, як і фрейдистських снів, треба було позбуватись, інакше вони б свою хазяйку здолали, взявши в облогу її нерви.

Однак до американок, особливо до переїжджаних урожденок Заходу, вона ставилася критично.

— У них акцент, дорогенький, — казала вона Ейморі. — Не південний акцент і не бостонський, і не акцент, характерний для якоїсь місцевості, а просто акцент, — вона почала фантазувати. — Нахапаються старих, мілля побитих і покинутих напризволяще лондонських акцентів — бо хтось же має ними користуватися — і говорять, наче англійський лакей після кількох років праці в Чиказькій опері, — що вона каже далі, важко розібрати. — Напевно... є період у житті кожної західнячки: вона відчуває, що її чоловік досить багатий, щоб вона могла завести собі акцент. Вони цим хочуть вразити мене?

Беатріс вважала своє тіло сукупністю немочі, але й душу сприймала як так само хвору і тому важливу в її житті. Колись вона була католичкою, проте, виявивши, що священники приділяють їй безмежно більше уваги, коли вона перебуває в процесі втрати чи набуття віри в матір-церкву, втрималась на чарівно хиткій позиції. Частенько вона жалілася на буржуазність американського католицького духовництва і була впевнена, що якби жила під сінню величких європейських соборів, то душа її і досі б горіла тонким пламінцем на могутньому вівтарі Риму. Загалом, після лікарів священники були її улюбленою розвагою.

— Ах, єпископе Вістон, — проголошувала вона, — я не хочу говорити про себе. Уявляю, який потік істеричок б'ється об ваші двері, вимолюючи, щоб ви були "симпатіко"... — а потім, через інтервал, заповнений реплікою священника: — та мій настрій, на диво, інакший.

Тільки єпископам та вищим за них саном вона звіряла таємницю своїх духовних взаємин. Коли вона вперше повернулася з-за кордону, то в Ашвілі познайомилася з юнаком-язичником, наслідувачем Свінберна, чий палкі поцілунки та несентиментальні розмови вона сприйняла зі зваженою пристрасною. Щоб не наробити дурниць, вони обговорили всі "за" й "проти" своїх почуттів як мислячі люди, і врешті вона вирішила вийти заміж за чоловіка